

FÓRIZS SÁNDOR

Néhány európai ország határőrizete

Nyugat-Európa határőrizeti szempontból lázban ég. A folyamatosan növekvő menekülthullám, az illegális bevándorlók, a munkavállalók, az ezeket mozgó nemzetközi embercsempész-hálózatok új kihívást jelentenek a határőrségeknek. Mindenki készül, erősíti a határőrséget, rendőrséget.

Az egyes országok helyzete is közelít egymáshoz. A problémák és a szakmai megoldások hasonlóak.

Nem minden tanulság nélkül való, ha néhány szomszédos ország és a mintapélda Svájc határőrizetével közelebbről is megismerkedhetünk.

A Svájci Államszövetség határőrizete*

Svájc területe 41 293 km², lakossága 6 673 000 fő. Az országban körülbelül 1,56 millió külföldi él, a lakosság 19,1%-a. Az államhatár hossza 1941 kilométer. Szomszédai: Németország, Franciaország, Olaszország, Ausztria, Liechtenstein. Naponta 300 000 jármű és 600 000 személy lépi át az államhatárt. Ez évente körülbelül 118 millió személyt (2/3-a külföldi) és 4,4 millió tehergépjárművet (62%-a külföldi) jelent.

Az ország határrendészeti helyzetét földrajzi fekvése – Európa szívében, távol a problémás területektől – kedvezően befolyásolja. A migráció egyik célországa, de körülvéve a Schengen-tagországoaktól, támaszkodva azok előszűrő szerepére, kedvezőek a határőrizeti körülményei. Állampolgárai Nyugat-Európában gyakorlatilag mint uniós polgárok utazhatnak, megilleti őket minden lehetséges könnyítés a határforgalom-ellenőrzés terén.

Svájc mindezek ellenére is sokat költ saját határőrsége fenntartására és modernizálására. A szövetségi határőr testület (Eidgenössische Grenzwachtkorn) a pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozik és két részre oszlik. Egyenruhás része a tulajdonképpeni határőrség, civil ruhás részlege a vámőrség. Ez a szervezeti felállítás egyedülálló Európában. Kapcsolódik Svájc szövetségi köztársasági jellegéhez (20 kanton, 6 félkanton), ahol a rendőri ügyek alapvetően a kantonok hatáskörébe tartoznak, de a külső határőrizetet és vámellenőrzést központi kézben kívánták

* A tanulmányban szereplő országokra vonatkozó adatok az adott államok hivatalos kiadványaiból származnak, bár néha ellentmondanak egymásnak.

hagyni. A kantonok önálló rendőrséggel rendelkeznek, amelyek jogi helyzete egymástól bizonyos mértékig eltér.

A vámellenőrzés teljes mértékben a szövetség, a Bund kezében van.

A személyforgalom ellenőrzésében a közúti és a vízi átkelőhelyek a szövetség, a vasúti és légi átkelőhelyek a kantonok illetékességéhez tartoznak. A vasutat jelenleg tervezik átadni a határőrségnek. A zöldhatár őrizete egységesen központi feladat.

A határőrség feladata alapvetően az ellenőrzés, az elfogott személyeket általában átadják a rendőrségnek további eljárás lefolytatása céljából. Tevékenységük országosan nem egységes, minden kanton rendőrségével külön kötött egyezmény szerint dolgoznak.

A határőrség jogosult úgynevezett „gyanútól független” ellenőrzést végrehajtani és:

- személyeket megállítani, ellenőrizni;
- okmányokat ellenőrizni;
- személyeket a határon visszautasítani;
- személyeket ideiglenesen őrizetbe venni;
- személyek ruházatát átvizsgálni;
- szállítmányokat és csomagokat átkutatni;
- tárgyakat és árukat lefoglalni;
- magánterületre, lakásokba belépni, azokat átkutatni;
- szolgálati járművekkel a közlekedési előírásoktól eltekinteni.

A határőrség szervezete

- országos parancsnokság, Bern;
- 4 területi parancsnokság, Basel, Genf, Schaffhausen, Lugano;
- 17 határszakasz-hivatal, alárendeltségükben átkelőhelyek (142), őrsök (43).

A II. Schaffhausen területi parancsnokság alárendeltségében 5 határszakasz-hivatal található 47 átkelőhellyel és őrszel, összesen 590 fővel.

A határőrség legfontosabb feladatai

- a személyforgalom ellenőrzése;
- személy- és tárgykörözés végrehajtása;
- részvétel a szervezett bűnözés leküzdésében;
- a zöldhatár őrizete, illegális átlépők elfogása;
- az árucsempészet megakadályozása;
- külföldiek törvényes tartózkodásának ellenőrzése;

- az illegális munkavállalás megakadályozása;
- menekültügyi elsődleges intézkedések megtétele;
- közlekedésrendészeti ellenőrzések (jogosítvány, gépjárműokmányok, munka- és pihenőidő betartása);
- vámellenőrzések a kisebb átkelőhelyeken.

A tényleges irányítást végző tiszti állomány a katonaság tiszti iskoláján végez. Ezt követően kapnak rendőri-vámőri felkészítést és végig a hadsereg tartalékos tisztjei maradnak komoly feladatokkal mozgósítás esetére.

Munkamódszereik és felszerelésük a nyugat-európai átlagnak felel meg. Magas szintű a számítógépes adatszolgáltatás. Szorosan együttműködnek a szomszédos országok rendőri-határőri szerveivel. Sajátos az egyes irányokban a zöldhatár őrzetében használt videokamerás rendszer. Mivel Svájcra van szó, a határőrség lavináknál alkalmazott speciális mentőkutyákkal is rendelkezik.

A jövő nagy kérdése az uniós és a Schengen-tagság és ezzel összefüggésben a határőrség későbbi lehetséges szerepe. A legvalószínűbb változatnak egyfajta átszervezést tartanak, amelynek során a határőrségből önálló szövetségi rendőrséget hoznának létre.

1999. január–szeptember között 40 739 menekültkérelmet nyújtottak be.

1. számú táblázat

Kimutatás Svájc 1993–98 közötti határőrizeti eseményeiről

Megnevezés	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Kezdeményezett összes eljárás	302 834	291 115	285 411	278 640	286 083	277 952
Visszautasítás átkelőhelyen	115 077	103 316	97 979	96 884	102 409	102 196
Közlekedési szabálysértés	44 802	39 998	39 671	37 122	40 824	33 765
Személyek átadása a rendőrségnek	21 718	20 221	20 508	20 955	23 148	29 641
Csempészet	32 456	35 170	33 433	29 421	29 482	28 861
Határsértő-elfogás	6124	4043	3523	3558	5005	12 714
Okmányhamisítás	-	1097	1168	1469	1332	1486

Forrás: A svájci határőrség éves statisztikája

A Szlovák Köztársaság határőrizete

A köztársaság területe 49 035 km², lakossága 5,314 millió fő.

Az ország mai határőrségének története 1993-ban kezdődik, amikor Csehszlovákia szétválását követően a két országot átfogó határőrség helyett létrehozták a belügyminisztérium országos rendőrelnöksége alárendeltségében a rendőri állományú, de részben sorkatonákat is alkalmazó határőrizeti szerveket.

A rendőrség szervezete: belügyminisztérium országos rendőrelnökség, körzeti rendőrigazgatóság (8), járási rendőrigazgatóság (79).

A határőrizet országos irányítását a pozsonyi elnökségen egy főosztály végzi, a 8 körzeti rendőrigazgatóságon egy-egy osztály működik.

Konkrétan határőrizeti feladatokkal a határőrizeti kirendeltségek és a határforgalmi kirendeltségek foglalkoznak. Mindkettőt a körzetek szintjéről irányítják, egymástól függetlenül. A járásoknál néhány fős „útlevél- és vízumosztály” működik, amely külföldiek ügyeit rendezi.

1993 januárja óta többször változott az irányító szervezet.

Határőrizeti szempontból Szlovákia kedvezőtlenebb helyzetben van, mint Csehország. Közelebb esik földrajzilag a migrációt kibocsátó problémás országokhoz, területekhez (Románia, Ukrajna, Balkán); hosszú államhatárai (nagy hegyek) nehezebben őrizhetők.

Új államhatár-őrizetet kellett szervezniük a cseh–szlovák határon jelentős anyagi ráfordítással, a határőrséget közben gyorsan átszervezték. Nincs határőrizeti törvényük, az államhatárhoz kapcsolódó feladatokat a rendőrségi törvény tartalmazza.

Szlovákia tipikus tranzitország, amelyen keresztül az ázsiai és kelet-európai tömegek próbálnak Nyugatra jutni, főleg a szervezett embercsempészet igénybevételeivel.

A magyar és ukrán határon befelé, a cseh és osztrák határon kifelé sértik meg az államhatárt. Fő probléma itt is a nemzetközileg szervezett embercsempészet. Sajátosan kedvezőtlen Pozsony földrajzi elhelyezkedése. A város szinte a magyar és az osztrák határig ér. Aki beszökött, azonnal eltűnhet a nagyváros belsejében és néhány nap múlva mehet tovább a másik irányba.

A tiltott határátlépés 50 000 korona pénzbüntetéssel sújtható. Az elfogott személyeket 30 napig tarthatják bírói ítélet nélkül őrizetben. A bíróság kitoloncolási őrizetbe vételt rendelhet el hat hónapra, ezt az időhatárt célszerűnek látják meghosszabbítani.

Az ázsiai országok többsége vízumköteles, most kívánják bevezetni ezt az ukránok és fehéroroszok esetében is.

Földrajzi elhelyezkedésük miatt a szlovák–ukrán, szlovák–magyar államhatárok befelé, a cseh–szlovák, osztrák–szlovák határok pedig kifelé aktívak. Csehországgal egyezményt kötöttek, amely szerint a két állam polgárai személyi igazolvánnyal is utazhatnak.

A szétválás nyomán a cseh–szlovák államhatár két oldalára estek az ottlakók földbirtokai, hétvégi házai, telkei. Az ilyen, régi kifejezéssel „kettősbirtokosok” számára megengedett az államhatár átlépése az átkelőhelyeken kívül munkagépekkel, felszereléssel, terményekkel.

Az ország 106 határőrizeti kirendeltséggel (őrs) rendelkezik, amelyeket létszám szerint három kategóriába soroltak. Az átlagos határszakasz 14,6 km, a tényleges kiterjedés változó. Az első típusú őrsök létszáma meghaladja a 40 főt. Ötven őrsön viszont 10 vagy kevesebb rendőr van. A zöldhatár őrzésében a sorállomány is tevékenykedik, így vegyes állományú kirendeltségek működnek. A sorkatonai szolgálat egy év, 15 hetes alapkiképzéssel.

Jellemzőek a kis létszámok, a kevés gépkocsi, gyenge a mobilitás.

A határforgalom ellenőrzését 57 kirendeltség végzi, ezeket a körzeti rendőrigazgatóság irányítja.

Medvedovban (Medve) táborot működtetnek az elfogott külföldiek elhelyezésére.

Érdekesség, hogy a büntetőtörvény az embercsempészet minősített eseteit nagyon sokoldalúan fejt ki. Ezen belül, ha hivatásos rendőr vesz ebben részt, 8-15 év börtönbüntetéssel szankcionálja.

2. számú táblázat

Az átkelőhelyek megoszlása

	Összesen	Közúti	Vasúti	Vízi	Gyalogos
Magyarország	25	15	7	2	1
Ausztria	6	3	2	1	-
Ukrajna	3	2	1	-	-
Lengyelország	13	9	3	-	-
Csehország	22	15	7	-	-

1998-ban 8252 főt fogtak el az alábbi nemzetiségi megoszlás szerint: jugoszláv 3578, afgán 1049, román 638, szlovák 361, iraki 359, lengyel 332, Srí-Lankai 328, indiai 319, kínai 307, vietnami 228, cseh 154.

A szomszédos országokkal toloncegyezményeket kötöttek, amelyek értelmében visszaveszik a Szlovákiából kiszökött személyeket. A visszavétel az elmúlt hat évben az alábbiak szerint alakult:

3. számú táblázat

A toloncegyezmények alapján visszavett személyek számának alakulása

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Magyarországtól	1038	567	893	497	561	1272
Ukrajnától	91	66	92	235	105	346
Lengyelországtól	744	715	1015	755	564	900
Csehországtól	-	380	631	1622	926	5162
Ausztriától	309	163	155	220	665	507

A Lengyel Köztársaság határőrizete

A Lengyel Köztársaság területe 312 677 km², lakossága 38 600 000 fő. Lengyelország határőrizeti helyzetét (ebből a szempontból) korántsem kedvező földrajzi fekvése határozza meg. Szomszédai Oroszország, Litvánia, Belorusszia, Ukrajna, Csehország, Németország. Keleten valamennyi szomszédja migrációt kibocsátó állam. Németország tipikus célország a Nyugat felé irányuló szervezett embercsempészet számára, amely Lengyelországon keresztül érhető el. Lengyelország tranzit jellegét tovább nehezíti jelentős tengeri határa, a keleti erdők és a cseh hegységek is. Nem ritka a Csehország–Lengyelország–Németország irányú határsértő mozgás sem. A lengyel–német határ majdnem végig folyó, az Odera és a Neisse, de ez utóbbin nyáron át lehet gázolni.

Németországban Szászország az egyik legveszélyeztetettebb tartomány, amelyre Lengyelország és Csehország felől is nagy nyomás nehezedik.

Tipikusnak mondható a 20-30 fős csoportokban végrehajtott embercsempészet terepen és gépjárművek rakodóterében egyaránt. A határ két oldalán lengyel és német segítők dolgoznak közös csempészbandozóknak. A csempészet ára elérheti az ezer dollár/főt is. A személyi kör a szokásos: afgán, indiai, pakisztáni, Srí-Lanka-i, algériai. Korábban jelentős volt a jugoszláv mozgás, mára ez visszaesett. Akinek nincs pénze, egyedül jön. Gyalog a határon, vagy megbújva a vonatokon, őket a legkönnyebb elfogni.

Jelentős az árucsempészet is, szesz, elektronikai cikkek, nagy értékű gépkocsik Keletre, cigaretta Nyugatra. Jellegzetes és gyakori biztosítási csalás, német állampolgárok követik el, hogy turistaúton gépkocsijaikat eladják, amit a vevő kivisz Keletre, majd az esetet lopásként jelentik be.

A lengyel határőrség, mint a keleti országokban általában, átalakulóban van. A régi katonai jellegű határőrség (Wojska Ochrony Pogranicza) átszervezésére 1990. október 12-én hoztak törvényt. Az új szervezet, a Straż Graniczna, a belügyminiszter alárendeltségébe tartozó, rendőri jogkörökkel felruházott hivatásos állományú testület. Országos parancsnokát a belügyminiszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki, illetve hívja vissza. Jelenleg, átmenetileg az őrsőkön és a mélységben elhelyezkedő tartalékszázadoknál még sorállományt is alkalmaznak.

Országosan összesen 150 őrs és 75 határforgalmi kirendeltség (sok átkelőhellyel) működik. Iskolák és egy repülőcsoport (helikopterrel, repülővel).

Tipikusnak mondható a lubaíni igazgatóság, amely 280 km-es határszakaszon – ebből 78 km német és 202 km cseh határ volt – 16 őrssel (10 cseh, 6 német irány) és 7 határforgalmi kirendeltség 17 átkelőhelyével tevékenykedett, összesen

1300 fővel. Az őrsök határszakaszának hossza nagyon változó, 8 és 103 km között ingadozik.

A fő problémát a keleti, korábbi szovjet határ jelenti 1245 km hosszan, amelyen most négy szomszéd osztozik. 1998-ban 17 000 főt fogtak el, felét a német határon. Jelentős „szakmai” gond, hogy a keleti szomszédok vízummentesek, tehát legálisan beutaznak, de a német határon már mint határsértők jelennek meg. Mivel a német szomszéd elvárja a határ biztonságos őrizetét, és ahhoz jelentős anyagi segítséget nyújt, igyekeznek ennek a kívánságnak eleget tenni. Így viszont Keleten is, Nyugaton is megosztják az erőket.

A határforgalomban folyamatosan épülnek az új átkelőhelyek külföldi finanszírozással. Közülük az autópálya-átkelők rendkívül ember- és technikaigényesek. 1998-ban az átkelőhelyeken 8491 főt fogtak el.

A lengyel határőrség jogi helyzetét újabb határőrizeti törvény és a két éve elfogadott idegenrendészeti törvény határozza meg. Működési területük közigazgatási határokhoz kötött, az államhatár mentén legalább 15 km mélységű, egyes irányokban az átfedések miatt ez 30-40 km is lehet.

Jogosultak személyeket 48 óra hosszan előállítani, akik ügyészi javaslatra, bírói döntés alapján 3 hónapra őrizetbe vehetők. A külföldiek kitoloncolási őrizetbe kerülhetnek.

Feladatrendszerük az általános határrendészeti feladatrendszernek felel meg. A határőrizettel összefüggő bűncselekmények esetében nyomozati jogkörrel rendelkeznek.

Nagyon szoros az együttműködés a német határőrséggel, ezzel kapcsolatban 1995-ben egyezményt írtak alá. Ennek főbb pontjai:

- információcsere;
- közös járőrözés, a másik ország területére fegyvert nem lehet átvinni, így azzal mindig csak az egyik fél rendelkezik;
- közös információs szolgálati hely. Ebben az esetben összekötő tisztek tevékenykednek a szomszédnál saját híradó eszközeikkel. Gyors adatlekérés és értesítés a jellemző;
- hőérzékelő éjjellátó készülékek közös alkalmazása. A Volkswagen mikrobuszba beépített éjjellátó eszközzel nagyobb területet figyelnek a határ mindkét oldalán, és közösen tevékenykednek, az intézkedés átnyúlik az államhatáron;
- a közös határforgalmi átkelőhelyek működtetése váltakozó rendszerben mindkét oldalon. Figyelembe véve, hogy itt schengeni külső határról van szó a németek esetében;
- közös képzés;
- kulturális és sportrendezvények.

A Szlovén Köztársaság határőrizete

Szlovénia területe 20 251 km², lakossága 1 943 000 fő.

Az országnak négy szomszéda van. A mai határőrizeti szervezet kialakítása a Jugoszláviából történő kiválással kezdődött, 1991-ben. Azt megelőzően a határforgalmat a szlovén belügyi szervek, a zöldhatár őrizetét a jugoszláv szövetségi hadsereg végezte. Rövid, heves fegyveres összecsapásokat követően Szlovénia viszonylag problémamentesen kivált Jugoszláviából. A határőrizeti feladatok ellátását a rendőrség vette át. A szlovén belügyminisztérium rendőr-főigazgatóságán belül helyezkedik el a biztonsági rendőrségi igazgatóság és ezen belül található az „államhatár és idegenrendészet” részleg mint a legfőbb határőrizeti szak szerv.

A 11 rendőrigazgatóság szintjén határrendészeti szakreferensek dolgoznak.

A zöldhatár őrizetéért az általánosan működő azon rendőrőrsök felelősek, amelyek közigazgatási-illetékességi területe érintkezik az államhatárral.

A kis ország államhatárát évente 120 millió utas lépi át. Valamennyi szomszédos országgal egyezményt kötöttek a személyi igazolvánnyal történő beutazásról. Vízumszabályozásukat radikálisan hozzáigazították az Európai Unió előírásaihoz. A vízumentességre vonatkozó egyezményeket felmondták Romániával, Oroszországgal, Bulgáriával, Macedóniával, Törökországgal. Talán a régió egyetlen országa, amelynek polgárai vízumentesen utazhatnak az Amerikai Egyesült Államokba és Kanadába. A vízumköteles külföldieknek napi 140 német márkának megfelelő valutát kell felmutatniuk a belépéshez.

Szlovénia államhatárát az első világháborút követően, 1919. szeptember 10-én a St. Germain-i szerződésben jelölték ki. Ez az osztrák határra vonatkozott. A belső, úgynevezett „köztársasági” határt, azaz a mai horvát államhatárt, államhatárként nem határozták meg és nem jelölték ki a terepen. Jelenlegi helyét a szlovén kormány nem ismeri el, a két ország (Szlovénia–Horvátország) elképzelései sok kérdésben eltérnek egymástól. Öt éve vegyesbizottság egyeztet, addig közös meg egyezéssel a korábbi földbirtokbejegyzéseket fogadják el. A jelenlegi 670 km-es határ a végleges rendezést követően (amelybe ismert nemzetközi jogászokat is bevontak) akár 100 km-rel is csökkenhet a sok ki- és behajló kanyar levágásával. Vita van a szlovén–horvát tengeri határvonal meghatározásában is. Most a horvát és olasz felségvizek összeérnek, elvileg Szlovéniát a nemzetközi hajóforgalom ezek felségterületén keresztül éri el.

Az államhatár összhossza 1382 km. Megoszlása az átkelőhelyek számával:

4. számú táblázat

A szlovén államhatáron található határátkelők megoszlása

Országok	Km	Határátkelők
Ausztria	330	55
Magyarország	102	6
Horvátország	670	36
Olaszország	232	60
Tengeri határ	48	3
Légikikötő	-	3

sok következtek be. A keleti (magyar, cseh, szlovák) határőrizet alakulása, a totális katonai jellegű tevékenység megszűnése, a bekövetkezett kelet–nyugati irányú migráció és szervezett bűnözés, embercsempészet, s nem utolsósorban az európai uniós tagság és a schengeni határőrizeti követelmények új megvilágításba helyezték Ausztria határőrizetét és határrendészetét.

Ausztria akkor vezette be – és egyre inkább kiterjeszti – a sorkatonák határőrizeti alkalmazását, amikor Magyarország annak gyors leépítésébe kezdett. Akkor hozta létre az Osztrák Szövetségi Csendőrség állományán belül a határcsendőrséget, pontosabban a „csendőrség határszolgálatát”, amikor nálunk a határőrség feleslegességéről kezdtek beszélni.

Ausztria államhatárainak összhossza 2706,4 km. Ebből uniós keleti külső határ: 1259,2 km. Csehország 466,1 km, Szlovákia 106,7 km, Magyarország 356,4 km, Szlovénia 330,0 km. Uniós nyugati külső határ 201,3 km, Svájc (a Bodentó nélkül) 166,3 km, Liechtenstein 35,0 km. Uniós belső határ 1245,9 km, Olaszország 430,0 km, NSZK (a Bodentó nélkül) 815,9 km.

Az ország migrációs szempontból tipikus célország és egyben tranzitország is, ahonnan az illegális bevándorlók Németország, a Benelux államok, valamint a skandináv államok irányába próbálnak továbbjutni. 1999 első nyolc hónapjában, Németországból 4,8%, Csehországból 13,4%, Szlovákiából 9,1%, Magyarországról 21,75%, Szlovéniából 6,7%, Olaszországból 18,8%, Svájcból 0,25%, ismeretlen úton 18,8%, egyéb módon (például repülővel) 4,1% érkezett az elfogottak közül az ország területére.

Látható, hogy ebből a szempontból Magyarország a legproblémásabb szomszéd. A határrendészeti tevékenységre vonatkozó elemzések elgondolkodtatók, legalábbis a tendenciák szempontjából. Az ország területén elfogott embercsempészek, csempésztett személyek és tiltott határsértést elkövetők 1998–1999 első nyolc hónapjában 1894 fő, illetve 7070 fő; + 273%: óriási növekedés.

Ausztria mint európai uniós ország 1995. április 28-án csatlakozott a schengeni végrehajtási egyezményhez. Az ezzel járó kötelezettségek az uniós külső határ megerősítését írták elő. 1997. december elsejével bevezették a repülőtereken és 1998. április elsejével valamennyi határszakaszon a schengeni norma szerinti ellenőrzést.

1990 óta a szövetségi haderő az alkotmány 79. szakasz 2. bekezdésének megfelelően a belügyminisztérium felkérésére segítséget nyújt az államhatár őrizetében. Tette ezt először Burgenlandban, a magyar határszakaszon, ahol a legtöbb a befelé irányuló határsértés, majd a szlovák határon Bruck an der Leitha (Királyhida) térségében, Alsó-Ausztriában. 1999. szeptember 23-tól a tevékenységet kiterjesztették az egész szlovák határra és a cseh szakasz egy részére, Gännsendorf körzetében. A határőrizet a hadsereg helikopterei nappali és éjszakai járőrözéssel segítik. A ka-

tonák tipikus járőr, őrző-biztosító és kiszolgáló tevékenységet végeznek, a határrendőrséget segítik. Az elfogottak ügyeit az utóbbiak rendezik. A határrendészeti feladatok növekvő mennyisége és fontossága kikényszerítette az ezek végrehajtását végző szervezet, a határrendőrség létrehozását a csendőrség szervezetén belül. Egyben jó lehetőséget találtak a belső határokról felszabaduló vámosok elhelyezésére.

A határrendőrség alapvető feladatai

- a be- és kiutazások ellenőrzése, be- és kiléptetések végrehajtása, útlevél-ellenőrzés és idegenrendészet;
- lőfegyverek és robbanóanyagok ellenőrzése;
- nemzetbiztonsági érdekek érvényesítése;
- személy- és tárgyköörzés;
- bűnüldözési tevékenység, amelynek középpontjában a határon átnyúló szervezett bűnözés áll, az embercsempészet, gépkocsicsempészet, kábítószeres és fegyveres illegális szállítása és kereskedelme;
- közlekedésrendészeti feladatok ellátása a határforgalom-ellenőrzés keretein belül;
- egyéb jogszabályok érvényesítése az államhatáron;
- vámelőírások érvényre juttatása, ha nincs elegendő idő a vámszervek bevonására.

1995–1999 között a schengeni feladatok végrehajtására, személyi és dologi kiadásokra hatmilliárd schillinget használtak fel.

A Cseh Köztársaság határőrizete

Csehország Magyarországhoz hasonló nagyságú állam, területe 78 864 km², lakossága 10 330 000 fő. Államhatárának hossza: német 810,7 km, osztrák 466 km, szlovák 252 km, lengyel 782 km. Összesen 2311 km, megközelítően, mint Magyarországé.

1990 után szintén szembetalálta magát a határőrizet átszervezésének, modernizálásának problémájával, amelyre tőlünk eltérő utakat keresett. Földrajzi elhelyezkedése részben megkönnyíti határai őrizetét, több szempontból kedvezőbb a fekvése, jobbak a körülményei.

Hazánkhöz viszonyítva előnyösebb a helyzete, mert a válságövezetektől (Balkán, Jugoszlávia) messzebb helyezkedik el, ütközőállamok óvják, amelyek részben már megsűrűrik a nemzetközi migrációt. A határsértőket kibocsátó európai országokkal sem határos (Románia, Bulgária, Ukrajna); természetes határai jórészt hegyek, amelyek nehezen járhatóak. Különösen a nagy csoportokban folyó embercsempészetet akadályozzák, közlekedési utakhoz és irányokhoz kötik, amelyek

jobban ellenőrizhetők és az erők összpontosítására nagyobb lehetőséget nyújtanak. A szomszédos országok közül Ausztria és Németország migrációs szempontból célország, így a Csehország felé irányuló határsértők csak két államon keresztül követhetnek el tiltott határátlépést befelé (Lengyelország, Szlovákia). Mindössze négy szomszédos országgal határos, vízumpolitikájával kedvezőbben befolyásolja az országba történő legális beutazást. 1994-ben egyszerűen bevezették a jugoszláv állampolgárok vízumkötelezettségét. Ezzel az intézkedéssel azonnal közbeiktattak egy ütközőállamot (Szlovákiát) és máris csökkent a nyugati határaikon kiszökő jugoszlávok száma. Az ország alakja, tömör, négyzet alakú elhelyezkedése, a megnyúlt határok hiánya is előnyös. Két fejlett nyugati szomszédja érdekelt a migráció hatékony ellenőrzésében, és jelentős anyagi támogatást nyújt.

Sajátosság az 1993-ban bekövetkezett cseh–szlovák szétválás, amely új államhatárt hozott létre, ahol meg kellett teremteni a határforgalom-ellenőrzés és a határőrizet infrastrukturális és személyi feltételeit. A feladat nagyságát akkor érthetjük meg igazán, ha ismerjük költségkihatásait. Egy új közös közúti átkelőhely felépítése, például Sary Hrozenkové, 160 millió cseh koronába került.

A régi rendszerű, sorállományra épített és katonailag szervezett határőrséget megszüntették. Ma a rendőrség bizonyos szervezeti egységei látnak el határőrizeti feladatokat. Önálló határőrség nincs, határőrizeti törvénnyel nem rendelkeznek.

A négy szintű szervezettel működő rendőrségen belül található a „Cizinecka a Pohranicni Policie”, az idegenrendészeti és határrendőrség.

A határőrizeti-idegenrendészeti feladatok végrehajtó szervei:

- az átkelőhelyek, összesen 124;
- a határőrőrsöknek megfelelő rendőrőrsök az államhatáron, 151;
- idegenrendészeti osztályok minden járási rendőr-igazgatóságnál (3-5 fő), akik a külföldiek csehországi tartózkodásával kapcsolatos engedélyezést és ellenőrzést végzik.

Az átkelőhelyek tevékenysége semmiben sem különbözik a magyarországitól.

A zöldhatárt őrző őrsök is hivatásos állományú rendőrökkel dolgoznak, létszámviszonyaik az adott irány fontosságától függenek. Határszakaszuk 7–35 km, az állomány 11–31 fő.

Az átkelőhelyeket a kerületi rendőrigazgatóság egyik osztálya irányítja, a zöldhatár őrsői a járási igazgatóság alárendeltségébe tartoznak.

A markáns határrendőrségi feladatok (határforgalom-ellenőrzés, zöldhatárőrizet) végrehajtásának irányítása két különböző szintű igazgatósághoz tartozik. Ez az együttműködés megszervezésében érezhető nehézséget okoz. Az őrsökön szolgálatot teljesítők (szintén rendőrök) bárhol alkalmazhatók a közbiztonság és köz-

rend fenntartására. A járási kapitány gyakran elvezényli a járőröket az államhatárról, amelynek őrizete az egyéb feladatok mellett számára nem túl fontos.

1995-ben újból átszervezték a határőrizetet: Dél-Csehország 320 km-es határszakaszán a 25 őrsből ötöt megszüntettek.

Érdekes a cseh kishatárforgalom rendszere, ahol megengedett az államhatár átlépése kijelölt turistautakon, sítúrák és gyalogtúrák jelölt szakaszain, nyáron 8.00–20.00, télen 8.00–18.00 óra között. A lengyel határon 24 ilyen határátlépési pont van, amelyet a két ország állampolgárai vehetnek igénybe érvényes úti okmányokkal, de árukat nem vihetnek magukkal. 1995. januártól a német határon is 53 gyalogtúrautat jelöltek ki, ahol az államhatár 25 km-es mélységig átléphető. Ezek az útvonalak általában városokat kötnek össze. Az így német területre lépő csehek 7 (I) napig maradhatnak az NSZK területén. Külföldiek csak akkor vehetik igénybe ezt a lehetőséget, ha egyik államban sem vízumkötelesek.

A nemzetközi migráció szempontjából Csehország tranzitországnak számít, ahonnan a határsértők Ausztriába, illetve az NSZK-ba szeretnének továbbjutni. A bejövétel Szlovákián keresztül történik, a vízumköteles személyek itt főleg embercsempészek segítségét veszik igénybe. Kifelé Szászország és Bajorország északi része a fő irány. Nagy problémát jelent a vízummentes román, bolgár és ukrán turistaforgalom, amelynek egy része kifelé tiltott határátlépőként jelentkezik.

1993 óta 196 000 határsértést tartanak nyilván, amelyből 184 000-t külföldi követett el. A kifelé irányuló kísérletek 85%-a Szászországba irányult. A határsértők 93%-a Szlovákiából érkezett legális vagy illegális úton. 57% az európaiak aránya, növekvő tendenciát mutatnak az Ázsiából érkezők. 1998 első félévében 33%, 1999 első félévében 40% volt ázsiai.

1999 első félévében összesen 15 436 határsértővel szemben jártak el. Ebben azok is szerepelnek, akiket a szomszédos országok toloncoltak hozzájuk. Nemzeti megoszlásuk: bolgár 5,2%, jugoszláv 16,4% (2527 fő), román 15,6% (2404 fő), afgán 14,5% (2000 fő), kínai 2,5%, indiai 4,6%, iraki 3,5%, vietnami 3,2%, macedón 3,1%, Srí-Lankai 6,7%, ukrán 3,8%, lengyel 2,9%, egyéb 13,8%.

Az elfogások megoszlása

A zöldhatáron 7905, az átkelőhelyeken 740 személyt fogtak el.

Az NSZK 4228, Ausztria 1481, Lengyelország pedig 689 embert adott vissza.

Az országba belépő határsértők 30%-a egy napon belül megpróbál Nyugatra jutni. A többieket az embercsempészek pihentetik valamelyik városban, majd általában zárt járművekben viszik őket tovább nagyobb csoportokban. A hegyes-erdős határszakaszokon a kis csoportos mozgás és az átkelőhelyek megkerülése a jellemző.

A szomszédos országokkal Csehország toloncegyezményt kötött. A visszaveteket öt táborban helyezik el. Ügyeik intézésére a jogszabály 30 napot biztosít a rendőrségnek. Mivel nagyon sok esetben a külföldi nem rendelkezik okmányokkal (elrejtették, megsemmisítették, embercsempészeknél maradt), ebben az időben kellene ezeket is beszerezni az érintett külképviseletekről. Ez sokszor lehetetlen feladat, aminek az a következménye, hogy az érintett személyt a határidő lejárta után okmányok, pénz és szállás nélkül elengedik. A várható jogi módosítás ezt az idegenrendészeti őrizetet hat hónapra terjesztené ki.

A külföldieknek tartózkodási engedélyt a járások idegenrendészeti osztálya adhat ki. Három ilyen engedélyfajtát alkalmaznak: rövid idejű, 180 nap; hosszú idejű, 1 év, általában tanulmányok, munkavégzés, üzleti vállalkozások céljára; állandó tartózkodás, családegyesítés, menekült státus elismerése.

Az országnak sok problémája van a menekült státust kérelmezőkkel is, akiknek 71%-a ázsiai, leginkább afgán, indiai és Srí-Lankai, Európából pedig a volt jugoszláv állampolgárok (alapvetően koszovóiak). Eddig összesen 18 000 kérelmezőből 1400 fő kérelmét bíralták el pozitívan. Az évi átlag 2000 kérelmező, de 1999 első félévében már 3300 volt. A menekültügyi eljárás folyamán sokan eltűnnek és megpróbálnak az Európai Unió területére bejutni, 1998-ban 900-an, 1999-ben 420-an „vesztek el”. Az NSZK-határon a kérelmezők közül 1500-at fogtak el később.

Sajátosan oldódott meg az idén a Koszovóból menekültek helyzete. Számukra külön programot dolgoztak ki 1999. december 31-i határidővel: ideiglenes tartózkodási engedéllyel, okmányokkal látták el őket és ellátást kaptak. Amint megteremtődtek a hazatérés feltételei, kilenc repülőgéppel elszállították a csoport 90%-át. Részükre visszatérési vízumot adtak ki, és vállalják esetleges visszafogadásukat, ha nem tudnának a hazai körülmények közé beilleszkedni.

Csehország a Magyarországnál (határőrizeti szempontból) kedvezőbb földrajzi helyzete ellenére is jelentős nehézségekkel küzd az államhatárok őrizete terén. Megoldás lenne a nemzetközi, különösen a cseh–német–osztrák együttműködés.

A határőrizeti-határrendészeti feladatok rendszere egyre inkább egységesül nemzetközileg, rendőri jelleget ölt, kiegészül a bűnüldözés, a menekültügy, az ország belső rendje védelmének tennivalóival. Mindez kiterjed az egyes országok központi részeire is, másrészt átnyúlik az államhatáron és a nemzetközi bűnözéssel szembeni fellépés során kialakul a határőrségek európai méretű együttműködése. Ugyanakkor megmaradnak az adott országra jellemző határőrizeti sajátosságok, amelyeket a szomszédokhoz fűződő politikai viszony és a köztük lévő gazdasági különbségek nagysága határoz meg. Jelentős életszínvonalbeli eltérések esetén menekülthullámot gerjeszt, csempészethez vezet, aktivizálja az adott határszakaszt. Ebből a szempontból Magyarország EU-tagsága esetén földrajzilag (délkeleti sarkában az Uniónak) a lehető legkedvezőtlenebb helyzetben lesz, amely szükségessé teszi a határrendészet folyamatos erősítését.